

dr hab. inż. Zbigniew Ciekankowski
Menedżerska Akademia Nauk Stosowanych
w Warszawie

Warszawa dn. 28.02.2024 r.

RECENZJA
ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

mgr Ewy MILEWSKIEJ

opracowanej pod tytułem

BEZPIECZEŃSTWO PROCESU
PRZECIWDZIAŁANIA I OGRANICZANIA
SKUTKÓW ZAGROŻEŃ NA OBSZARZE
AGLOMERACJI KALISKO-OSTROWSKIEJ

1. Ocena ogólna

Rozprawa doktorska pod tytułem *Bezpieczeństwo procesu przeciwdziałania i ograniczania skutków zagrożeń na obszarze Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej*, napisana przez magister Ewę MILEWSKĄ pod kierunkiem naukowym profesora doktora habilitowanego inżyniera doktora honoris causa Jarosława WOŁEJSZO oraz promotor pomocniczą doktor Zofię MARCINIĄK, jest niewątpliwie interesująca z naukowego punktu widzenia. Tematyka pracy odnosi się do problematyki dotyczącej przeciwdziałania zagrożeniom oraz poprawy bezpieczeństwa – ochrony zdrowia i życia mieszkańców Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej.

W pracy dokonano analizy zasad funkcjonowania podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo publiczne, jak również zaprezentowano otoczenie – badany obiekt, to jest Aglomerację Kalisko-Ostrowską, jako skuteczny i sprawdzony podmiot, mający mandat społeczny do integracji działań. Przedstawiono także pojęcie bezpieczeństwa oraz teoretyczne aspekty bezpieczeństwa z uwzględnieniem aspektu prawnego. Jednocześnie scharakteryzowano występujące zagrożenia na tym terenie.

Celem niniejszej recenzji jest ocena przedłożonej rozprawy doktorskiej pod kątem spełnienia wymagań określonych w artykule 13 ust.1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (tj. Dz. U. 2017 r. poz. 1789) w związku z art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tj. Dz. U. z 2022 r. poz. 574).

Doktorantka na wstępie przedstawia motywację do powstania recenzowanej dysertacji. Zasadniczym motywem, dla którego Autorka podjęła się napisania niniejszej rozprawy doktorskiej, było doświadczenie zawodowe wskazujące na niewystarczającą współpracę, koordynację i integrację działań na badanym obszarze w sytuacji powstania zagrożenia. Tym samym Doktorantka zdefiniowała niedostatki w funkcjonowaniu obecnego procesu. Dziesięcioletnie doświadczenie zawodowe Autorki w Stowarzyszeniu Aglomeracja Kalisko-Ostrowska, wcześniej w strukturach Urzędu Miasta Kalisza, w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy, także współpraca z dwudziestoma pięcioma jednostkami samorządu terytorialnego, służbami ratowniczymi oraz innymi podmiotami zaangażowanymi w sprawy bezpieczeństwa czy zarządzania kryzysowego, dały Badaczce możliwość poznania środowiska i funkcjonowania zarządzania kryzysowego w jednostkach samorządu terytorialnego na obszarze Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej.

Doktorantka wskazuje, że we współczesnym świecie nasilają się procesy aglomeracyjne. Miasta stają się centrami wzrostu decydującymi o poziomie życia i rozwoju otaczającego środowiska. Jednocześnie zaobserwować można nasilenie konkurencji pomiędzy państwami, regionami, a nawet gminami, w tym w pozyskiwaniu inwestorów i źródeł finansowania. Nie bez znaczenia jest także terytorialna dbałość o przedstawicieli społecznego aspektu środowiska bezpieczeństwa. Rozumie się przez to mieszkańców, turystów, rezydentów, instytucje. Istota trwałego rozwoju sprowadza się do wykorzystania potencjału endogenicznego tkwiącego w samym obszarze, czyli lokalnych, ponadlokalnych zasobach ludzkich, materialnych i rzeczowych, w tym ziemi. Szczególnie ważna jest aktywizacja

miejscowej ludności, w ramach wzmocnienia przedsiębiorczości. Niewątpliwie skuteczność tych działań wymaga posiadania solidnych podstaw infrastrukturalnych i instytucjonalnych. Władze samorządowe muszą dysponować odpowiednimi siłami, środkami umożliwiającymi skuteczne wsparcie, w tym finansowe działań. Rozwój społeczno-gospodarczy wymaga zatem kooperacji władz samorządowych, czemu służyć powinny działania zmierzające do zacieśniania współpracy. Dotychczasowe badania oraz analizy pozwalają na stwierdzenie, iż założenia na których oparte są systemy bezpieczeństwa nie ujmują problemu bezpieczeństwa zintegrowania działań na poziomie subregionu, aglomeracyjnym w sposób wystarczający. Dodatkowo, analiza literatury przedmiotu (dokonana przez Doktorantkę) wskazuje, że adekwatne podmioty na poziomie: unijnym, krajowym, wojewódzkim i regionalnym, powinny podjąć skuteczne działania w celu podniesienia poziomu bezpieczeństwa oraz ochrony zdrowia publicznego.

Zdaniem Badaczki dotychczasowe działania prowadzone podczas sytuacji nadzwyczajnych na terenie Aglomeracji, wskazały konieczność usprawnienia funkcjonowania służb i administracji publicznej w zakresie poprawy bezpieczeństwa mieszkańców, modyfikacji funkcjonowania aglomeracyjnego procesu przeciwdziałania i ograniczania skutków zagrożeń, jak również współdziałania i koordynacji działań wszystkich interesariuszy oraz zwiększenia zaplecza technicznego, instytucjonalnego i osobowego. Udoskonalenia wymaga system informowania i ostrzegania o zagrożeniach, system łączności i bezpieczeństwa na akwenach. Usprawniony powinien być także proces komunikacji oraz proces zarządzania informacją.

Wskazane połączenie teorii i praktyki badaczki tematu powoduje, że analizowana treść rozprawy naukowej jest niewątpliwie interesująca w swej jakościowej płaszczyźnie i jej walorem jest umiejscowienie proponowanej koncepcji zmian w konkretnych ramach.

W ciekawej treściowo dysertacji daje się zauważyć etapowość prowadzonej narracji i argumentacji. Całość opisu procesu badawczego jest opracowana poprawnie, co unaocznia umiejętności autorskie w kwestiach właściwego kształtowania procedury poznawczej. To z kolei jest konieczne przy dokumentowaniu przygotowania autorskiego do pełnienia funkcji przypisywanych pracownikowi naukowemu i tym samym merytorycznej zasadności uzyskania pierwszego stopnia naukowego.

2. Metodologiczna ocena rozprawy

Uwzględniając złożoność przedmiotu poznania należy stwierdzić, że Doktorantka podjęła się trudnego zadania, wymagającego rozległej i żmudnej pracy badawczej, związanej ze

złożonością zdarzeń czy opinii przekładających się logicznie na obraz realnej przedmiotowo rzeczywistości. W treści pracy łatwo daje się zauważyć posiadany przez Badaczkę warsztat w zakresie analiz statystycznych, co wymaga wiedzy w zakresie sztuki pomiaru zdarzeń społecznych. W związku z powyższym należy stwierdzić, że analiza metodologiczna aspektów pracy doktorskiej wskazuje, iż jest ona skonstruowana poprawnie i odpowiada wymogom metodologicznym nauk społecznych.

Recenzowana praca doktorska składa się z czterech rozdziałów, streszczenia, wstępu, zakończenia, bibliografii oraz załączników. Dodatkowo praca zawiera spis tabel, wykresów i ilustracji, a całość dysertacji zajmuje 501 stron.

We wstępie (zawartym na stronach 11-13) Doktorantka wprowadziła czytelnika do tematyki rozprawy doktorskiej, podkreślając, że jednym z elementów bezpieczeństwa jest jego publiczny i społeczny wymiar, co jest związane z koniecznością zapobiegania skutkom miejscowych zagrożeń.

W rozdziale pierwszym (strony 14-50) pod tytułem *Podstawy metodologiczne badań*, Doktorantka przedstawiła przedmiot i cel badań, główny problem badawczy oraz problemy szczegółowe, w ślad za problemami główną hipotezę badawczą oraz hipotezy szczegółowe. Autorka nakreśliła przebieg procesu badawczego, uwzględniając etapy: koncepcyjny, realizacji i finalizacji badań, a także w rzetelny i wyczerpujący sposób scharakteryzowała zastosowane metody badawcze, uzasadniając celowość ich wykorzystania. Na uwagę zasługuje dobór próby badawczej (do czego będzie odniesienie w dalszej części niniejszej recenzji) wskazujący na jej probabilistyczny charakter. Godne podkreślenia jest zrealizowanie sondażu diagnostycznego dwoma technikami oraz wykorzystanie metody obserwacji naukowej.

W rozdziale drugim (strony 51-224) pod tytułem *Bezpieczeństwo i analiza zagrożeń niemilitarnych na obszarze Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej*, Doktorantka przedstawiła szczegółową analizę zagrożeń niemilitarnych występujących na terenie Aglomeracji, a następnie zaprezentowała współczesne zagrożenia bezpieczeństwa, dokonując ich charakterystyki. W swoich rozważaniach Autorka skupiła się również na opisie poszczególnych rodzajów zagrożeń, zgodnie z przyjętą metodyką wraz z jej graficznym przedstawieniem. W aspekcie prawnym zaprezentowana została komplementarność działań, podejmowanych przez adekwatne podmioty, z dokumentami strategicznymi na poziomie europejskim, krajowym, wojewódzkim i regionalnym. Doktorantka dokonała również charakterystyki badanego obszaru, to jest Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej. Rozdział kończy się podsumowaniem i wnioskami, odnoszącymi się do postawionej problematyki w tym rozdziale.

W rozdziale trzecim (strony 225-346), pod tytułem *Diagnoza procesu przeciwdziałania i ograniczania skutków zagrożeń w Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej*, Doktorantka przedstawiła analizę i ocenę przygotowania jednostek samorządu terytorialnego (miast, gmin, powiatów) należących do Aglomeracji, służb ratowniczych oraz instytucji i podmiotów zarządzania kryzysowego do działań na wypadek wystąpienia zagrożenia. Autorka odniosła się także do funkcjonującego obecnie procesu przeciwdziałania zagrożeniom oraz poprawy bezpieczeństwa, ochrony zdrowia i życia mieszkańców Aglomeracji. Opisała ponadto proces przeciwdziałania i ograniczania skutków zagrożeń oraz zaprezentowała miejsce i rolę ratownictwa w systemie zarządzania kryzysowego, w tym Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Doktorantka przybliżyła również istotę zarządzania kryzysowego w strukturze administracji publicznej oraz organizację zarządzania kryzysowego na badanym obszarze. Podobnie jak w poprzednich częściach pracy rozdział kończy się podsumowaniem i wnioskami, odnoszącymi się do postawionej problematyki w tym rozdziale.

W rozdziale czwartym (strony 347-463) pod tytułem *Koncepcja procesu przeciwdziałania i ograniczania skutków zagrożeń na obszarze Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej*, Doktorantka zaprezentowała empiryczną część pracy, w której sformułowane zostały wnioski wynikające z rezultatów badań, a dotyczące realizacji celu pracy. Autorka zaprezentowała także wyniki uzyskanych badań własnych, które były istotne w opracowaniu i przedstawieniu nowatorskiej koncepcji zmiany funkcjonowania aglomeracyjnego procesu przeciwdziałania i ograniczania skutków zagrożeń oraz poprawy i wzmocnienia bezpieczeństwa publicznego mieszkańców Aglomeracji. Doktorantka przedstawiła rekomendację zmian i usprawnienia istniejącego procesu, która oparta została na doświadczeniu Autorki oraz na innowacyjnych rozwiązaniach w zakresie infrastrukturalnym, technologicznym, organizacyjnym i funkcjonalnym. Opisywana część dysertacji kończy się podsumowaniem i wnioskami, odnoszącymi się do postawionej problematyki w tym rozdziale.

W zakończeniu (umieszczonym na stronach od 464 do 467), Doktorantka dokonała podsumowania analizowanych treści i wskazała obszary, w tym zarządzania kryzysowego, w których należy dokonać zmian, aby poprawić bezpieczeństwo procesu przeciwdziałania i ograniczania skutków zagrożeń na obszarze Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej.

Dysertacja w całości wyczerpuje przedstawiony przedmiot badań oraz założenia badawcze. Zostały one poparte rzeczową i wnikliwą analizą literatury przedmiotu, obszernym materiałem empirycznym, przy zastosowaniu właściwych metod, technik i narzędzi badawczych.

Rozprawa doktorska jest interesującym zbiorem treści, dotyczących bezpieczeństwa, zagrożeń oraz zarządzania kryzysowego. Jednocześnie jej walorem jest nowatorska i praktyczna koncepcja usprawnień działań podmiotów na badanym obszarze. Na uwagę zasługuje podkreślenie lokalnej odpowiedzialności władz i społeczności danego regionu w kształtowaniu środowiska bezpieczeństwa.

Analizując treść problemów badawczych przedstawionych w dysertacji, należy podkreślić, że stanowią one ambitne zadanie badawcze o charakterze deskrypcyjnym, eksplanacyjnym, diagnostycznym i w jakimś stopniu również predykcyjnym. Wygenerowane problemy szczegółowe wyznaczyły drogę postępowania badawczego, którego cechami są zwięzłość i rzeczowość.

Hipotezy robocze, przyjęte przez Doktorantkę na potrzeby badań, są powiązane zarówno z wyznaczonymi celami badań, jak i z problemami badawczymi. Do rozwiązywania problemów zastosowano podejście z wykorzystaniem teoretycznych i empirycznych metod badawczych.

Analizując układ dysertacji z punktu widzenia proporcji między wielkością (obszernością) poszczególnych rozdziałów, należy go uznać za poprawny. Kolejność poszczególnych rozdziałów wynika logicznie z toku prowadzonego procesu poznawczego. Poprawna jest również struktura poszczególnych rozdziałów. Wyraźnie jest w nich dostrzegalna etapowość prowadzonego poznania, jak również logika prezentacji osiągniętych efektów badań.

Literatura przedmiotu (273 pozycje, źródeł prawa 29 pozycje, inne dokumenty 38 pozycje) dotycząca rozmaitych aspektów rozpatrywanej problematyki została dobrana i wykorzystana poprawnie. W całościowym ujęciu Doktorantka wykazała, że nie tylko potrafi zgromadzić materiał badawczy, uporządkować i dokonać selekcji, lecz także posiada umiejętność swobodnego prezentowania treści w formie pożądanej dla prac naukowych. Za wystarczający należy uznać zbiór ilustracji, tabel i wykresów, pozwalających zarówno na pełniejszy opis podejmowanych kwestii, jak i na zrozumienie analizowanego problemu.

Rekapitulując należy stwierdzić, na bazie przedstawionej do recenzji pracy, że Doktorantka z całą pewnością jest przygotowana do samodzielnego prowadzenia badań.

3. Ocena merytoryczna

Recenzowana rozprawa doktorska stanowi zwarte opracowanie naukowe liczące 460 stron, bibliografię, streszczenia oraz załączniki (razem 501 stron).

Pod względem merytorycznym dysertacja wnosi do zasobów nauki nowe wartości poznawcze. Jak Doktorantka przedstawia, systematyczna analiza oraz identyfikacja zagrożeń przede wszystkim niemilitarnych oraz bieżąca aktualizacja potrzeb samorządów i służb w zakresie potencjału sił i środków procesu przeciwdziałania i ograniczania skutków zagrożeń, zintegrowane i systemowe podejście do rozwoju procesu bezpieczeństwa poprzez wdrożenie sprawnych mechanizmów udoskonalenia działań, przyczyni się do zwiększenia sprawności, efektywności i dostępności całego procesu, jak również do poprawy jakości działań ratowniczych oraz niezawodności działań struktur państwa w tym zakresie.

Doktorantka zwraca również uwagę, że Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy, Państwowe Ratownictwo Medyczne oraz System Powiadamiania Ratunkowego są systemami wykonawczymi w systemie zarządzania kryzysowego w Polsce, podejmującymi działania ratownicze w celu ochrony życia i zdrowia obywateli oraz mienia i środowiska naturalnego. Pomimo, że powyższe systemy ratownicze nie działają w ramach jednego powszechnego systemu ratowniczego, dla poszczególnych aspektów ich działalności udało się określić i częściowo osiągnąć jednakowe standardy. Dotyczą one: czasu dotarcia w ciągu złotej godziny, wyszkolenia kwalifikowanej pierwszej pomocy i medycznych czynności ratunkowych, szkolenia strażaków w stopniu podstawowym ze wszystkich obszarów ratownictwa, wyszkolenia i wyposażenia specjalistycznych grup ratowniczych, wyposażenia ratowniczego oraz pojazdów ratowniczych dla poszczególnych obszarów ratownictwa, wyszkolenia i wyposażenia modułów ratowniczych do zagranicznej pomocy ratowniczej.

Autorka zwraca również uwagę, że w istniejącym procesie, w celu zachowania skuteczności działań należy wyposażyć samorzady w nowoczesny, bardzo dobrze działający system łączności oraz w teleinformatyczne systemy wspomagania podejmowania decyzji. Na obszarze Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej działania prowadzone są często poza granicami jednej gminy, na większym obszarze, dlatego bez sprawnie działającej łączności kierowanie działaniami jest utrudnione, a czasami wręcz niemożliwe. Komplementarność i synergia działań stworzą (zdaniem Badaczki) solidny fundament do rozwijania zrównoważonego rozwoju obszaru. Zarządzanie kryzysowe jest procesem informacyjno-decyzyjnym, w którym szybkie podjęcie decyzji może uratować ludzkie życie, dlatego sprawnie działająca łączność zorganizowana na sieci łączności przewodowej oraz radiowej i radiotelefonicznej, z dostępem do baz danych wewnętrznych i zewnętrznych, powinna umożliwiać alarmowanie i ostrzeganie oraz współdziałanie szerokiego grona interesariuszy.

W zakończeniu dysertacji Doktorantka podsumowuje przeprowadzone badania, umieszczając swoje spostrzeżenia z przeprowadzonego procesu poznawczego. Uzyskane wyniki pozwalają konstatować, że cel badań jaki został założony — osiągnięto.

Proponowana przez Doktorantkę koncepcja usprawnień zapewne ma w sobie jeszcze elementy wymagające pogłębionej dyskusji oraz doprecyzowania. Wobec głoszonej w pracy tezy, iż działania realizowane podczas sytuacji kryzysowych, często wskazują na pomijanie procedur wynikających z Planu Zarządzania Kryzysowego (s. 440), należałoby się zastanowić czy odpowiedzią na ten fakt ma być tworzenie nowych procedur? Fakt, że przedstawiony materiał badawczy budzi wiele pytań i potrzebę refleksji traktuję jako walor poznawczy efektów pracy naukowej Doktorantki.

Podczas wnikliwej analizy treści rozprawy dostrzec można pewne kwestie, które wymagają wyjaśnienia. Proszę o ich uściślenie:

1. W części metodologicznej pracy (s. 41) odnosi się Doktorantka do opisu próby badawczej. Proszę wskazać **jak przebiegał proces doboru próby ekspertów do badania? Czy był to dobór probabilistyczny czy celowy? I jak został przeprowadzony?**
2. Na stronie 14 pracy Doktorantka (...) *skupia się na tematyce związanej z bezpieczeństwem publicznym (społecznym) mieszkańców Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej*. Kwestia niejednokrotnego łączenia w treści pracy pojęć **bezpieczeństwa publicznego i społecznego** nie jest (w opinii recenzenta) dostatecznie doprecyzowana, stąd proszę, by podczas publicznej obrony przedstawiła Doktorantka to, jak rozumie wskazane pojęcia.
3. Przy opisie metod badawczych Doktorantka nadmienia, iż *ze względu na charakter prowadzonych badań wykorzystano wszystkie formy obserwacji wyróżnione w literaturze, tj.: indywidualną i zbiorową, bierną lub uczestniczącą, bezpośrednią lub pośrednią, ciągłą lub okresową* (s. 32). Proszę wskazać, **w którym momencie zastosowano przywołane typy obserwacji?**
4. W fazie drugiej opisywanego przez Doktorantkę etapu prowadzonego procesu badawczego, w kroku dziesiątym Badaczka informuje o wykorzystaniu ankiet audytoryjnych. **Proszę zdefiniować pojęcie ankiety audytoryjnej. Jeśli faktycznie była ona audytoryjna, jak przebiegał proces jej dystrybuowania?**

5. **Jakie argumenty przemawiają za tym, by w pytaniach kwestionariusza zaczynających się od partykuły czy (tzw. pytania rozstrzygnięcia) w ograniczonym stopniu stosować tak zwaną skalę Likerta, która daje bardziej pogłębione możliwości interpretacji uzyskanych wyników?**
6. **Czy uwzględniła Doktorantka w zamkniętym pytaniu ankietowym nr 7 sytuację, w której respondent nie posiada zdania (lub wiedzy) na temat oceny działalności władz lokalnych?**
7. **W odniesieniu do proponowanej koncepcji usprawnień rodzi się pytanie: gdzie zdaniem Doktorantki w systemie zarządzania kryzysowego należałoby umieścić Aglomeracyjne Centrum Bezpieczeństwa (ACB)? I czy jego istnienie nie będzie kolejnym szczeblem wydłużającym reagowanie na zdarzenia kryzysowe, tym samym stanowiąc barierę funkcjonalności systemu?**

Prócz wskazanych wyżej, wartych polemiki zagadnień, recenzent pragnie podkreślić ogrom atutów, które ujawnia tekst dysertacji. Osobistym zaskoczeniem poznawczym był wynik przedstawiony w tabeli 3.3 (s. 321) dotyczący częstotliwości deklarowanego braku formalnych porozumień o współpracy z podmiotami zewnętrznymi na wypadek zagrożenia oraz kwestia powściągliwości w informowaniu opinii społecznej, czego przejawem jest powołanie centrum prasowego, odpowiedzialnego za strategię komunikacji kryzysowej.

4. Wniosek końcowy

Rozprawa doktorska pod tytułem *Bezpieczeństwo procesu przeciwdziałania i ograniczania skutków zagrożeń na obszarze Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej*, napisana przez magister Ewę MILEWSKĄ pod kierunkiem naukowym profesora doktora habilitowanego inżyniera doktora honoris causa Jarosława WOŁEJSZO oraz promotor pomocniczą doktor Zofię MARCINIĄK, zasługuje na ogólną ocenę pozytywną. Logiczna i spójna całość rozważań pozwalają stwierdzić, że rozprawa spełnia warunki i wymagania niezbędne do nadania stopnia doktora dziedziny nauk społecznych. Dysertacja stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego i wskazuje autorskie rozwiązania w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze społecznej.

Biorąc pod uwagę metodologiczny i merytoryczny poziom przedstawiony w rozprawie rozwiązań a także ich oryginalność i użyteczność stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska spełnia wymagania określone w artykule 13 ust.1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (tj. Dz. U. 2017 r. poz. 1789) w związku z art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tj. Dz. U. z 2022 r. poz. 574).

Tym samym rekomenduję jej przyjęcie do dalszego postępowania kwalifikacyjnego i wnoszę o dopuszczenie magister Ewę MILEWSKĄ do publicznej obrony rozprawy doktorskiej.

